

RAAP-RAPPORT 4317

Actualisatie van de archeologische beleidsadvieskaart van de gemeente Assen

Archeologie | Cultuurhistorie | Erfgoed

Colofon

Opdrachtgever: gemeente Assen

Titel: Actualisatie van de archeologische beleidsadvieskaart van de gemeente Assen

Versie: 24-04-2020

Auteur: S. van der Veen, MA & dr. T.J. ten Anscher

Projectcode: ASBA6

Bestandsnaam: RAAPrap_4317_ASBA6_20200424

Autorisatie: dr. T.J. ten Anscher

ISSN: 0925-6229

RAAP

Leeuvenveldseweg 5b

1382 LV Weesp

Postbus 5069

1380 GB Weesp

Telefoon: 0294-491 500

E-mail: raap@raap.nl

Website: www.raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2020

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van de gemeente Assen heeft RAAP in de periode 2019-2020 een actualisatie doorgevoerd van de archeologische beleidsadvieskaart van de gemeente Assen (Keunen, Boshoven & Jager, 2011).

De actualisatie betrof het bijwerken van de bestaande vindplaatsenkaart, de archeologische bronnenkaart en de landschaps- en archeologische verwachtingskaart uit 2011 met nieuwe gegevens en inzichten. Sinds het verschijnen van de oude beleidskaart zijn meer dan 60 archeologische onderzoeken uitgevoerd en zijn er vanuit de provincie Drenthe een paar grote provincie-dekkende inventarisaties uitgevoerd gericht op Celtic fields, karrensporen en voordenslocaties. Ook de informatie uit een nog lopend provinciaal project gericht op pingoruïnes is verwerkt. Verder is de binnenstad van Assen nader gedetailleerd en is een aanvullende inventarisatie uitgevoerd naar het (archeologische) erfgoed uit de Tweede Wereldoorlog.

Alle gebieden waarvan vastgesteld is dat er (mogelijk) waardevolle archeologische resten boven- of ondergronds aanwezig zijn (of in potentie bewaard zijn gebleven), zijn verwerkt in de geactualiseerde archeologische beleidskaart. Op deze kaart zijn de archeologische waarden en verwachtingen beleidsmatig vertaald zodat ze in het ruimtelijk beleid van de gemeente Assen kunnen worden opgenomen en als basis kunnen dienen bij de gemeentelijke vergunningverlening.

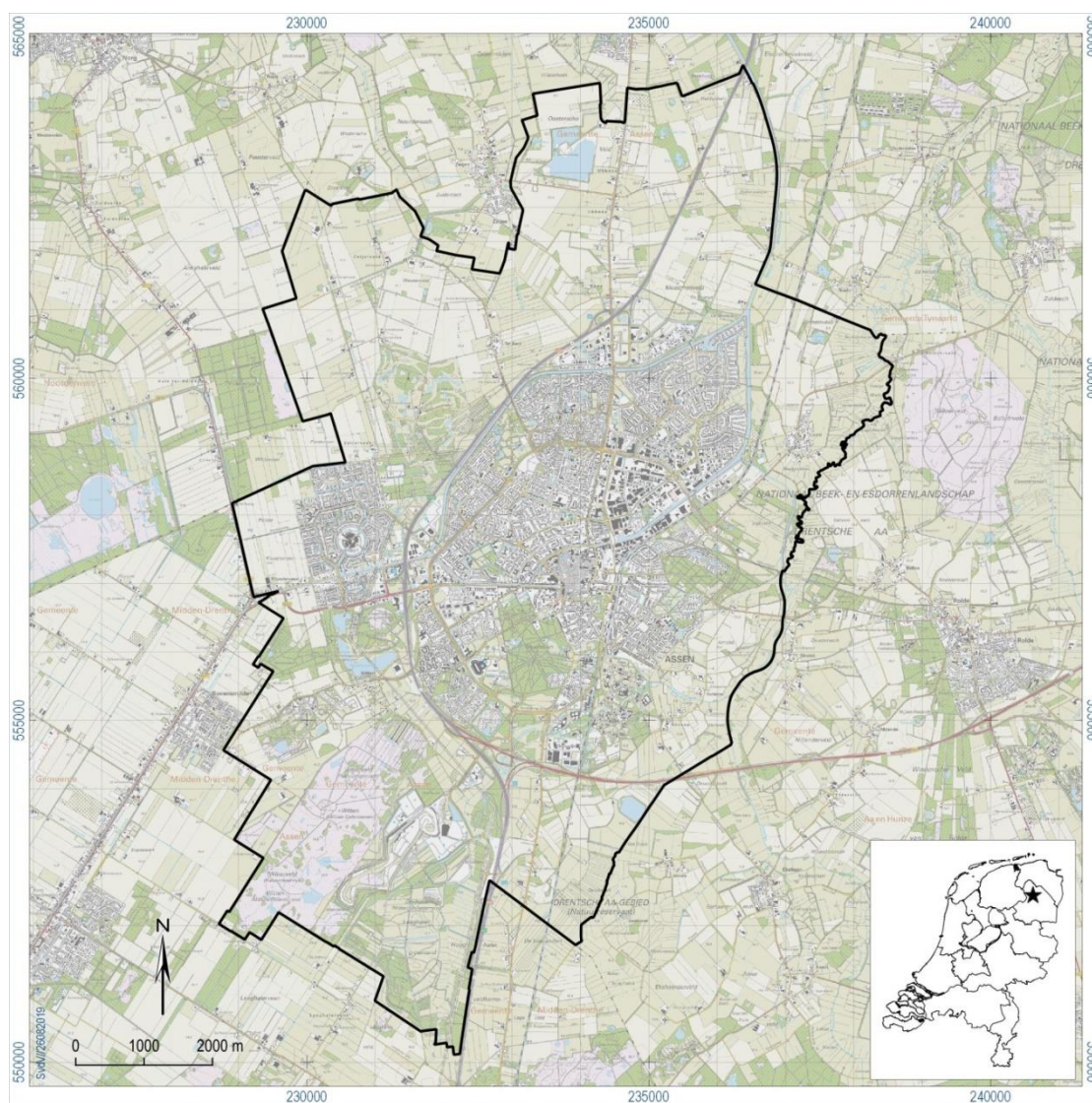
Inhoud

Samenvatting	3
Inhoud.....	4
1 Inleiding	5
2 Bronnen	7
3 Actualisatie: aanvullingen en aanpassingen	8
3.1 Inleiding	8
3.2 Aanpassingen aan de bronnenkaart	8
3.3 Aanpassingen aan de landschaps- en archeologische verwachtingskaart.....	10
3.4 Aanpassingen aan de archeologische beleidsadvieskaart	13
Literatuur	16
Overzicht van figuren, tabellen, bijlagen en appendices	17

1 Inleiding

De gemeente Assen beschikt sinds 2011 over een archeologische beleidsadvieskaart (Keunen, Boshoven & Jager, 2011) die de basis vormt voor het gemeentelijke archeologische beleid. De gemeente wil deze kaart actualiseren, onder meer door een nadere detaillering van de binnenstad van Assen en van het (archeologische) erfgoed uit de Tweede Wereldoorlog. Actualisatie is ook nodig omdat na het verschijnen van de oude beleidskaart meer dan 60 archeologische onderzoeken uitgevoerd zijn. Ook hebben amateur-archeologen enkele nieuwe vindplaatsen ontdekt. Bovendien zijn er sindsdien vanuit de provincie Drenthe een paar grote provincie-dekkende inventarisaties uitgevoerd, gericht op Celtic fields, karrensporen en voordenslocaties. De karrensporen waren sowieso nog niet opgenomen in de oude beleidskaart, en voor Celtic fields en voordenslocaties leverden deze inventarisaties belangrijke aanvullingen. Een nog lopend provinciaal project is gericht op pingoruïnes en verschaft ook voor Assen nieuwe informatie. Al deze nieuwe bevindingen dienen in de nieuwe archeologische beleidsadvieskaart verwerkt te worden.

De actualisatie bouwt zoveel mogelijk voort op de oude archeologische beleidsadvieskaart. Het betreft hier een actualisatie van de archeologische beleidsadvieskaart in strikte zin, dus de kaart zelf, en daarmee onvermijdelijk ook van de kaarten waarop deze kaart gebaseerd is: de vindplaatsenkaart, de archeologische bronnenkaart en de landschaps- en archeologische verwachtingskaart. Het onderhavige rapport geeft een toelichting op/verantwoording van de actualisatie en bevat een handreiking ten aanzien van het archeologische beleid. Voor de beknopte gebiedsbeschrijving (fysische landschap, landschaps- en bewoningsgeschiedenis van de gemeente) en de achterliggende systematiek van de archeologische verwachtingskaart/beleidsadvieskaart, wordt verwezen naar wat daarover reeds eerder gemeld is (zie Keunen, Van Boshoven & Jager, 2011).

Figuur 1. Ligging van de gemeente Assen in 2019. Inzet: ligging in Nederland (ster).

2 Bronnen

Voor de actualisatie zijn de volgende bronnen geraadpleegd en verwerkt:

- recente archeologische onderzoeks- en vindplaatsgegevens uit de vigerende Archis-versie (<https://archisarchief.cultureelerfgoed.nl/Archis3>);
- de rapportages van de in Archis vermelde recente archeologische onderzoeken die niet meegenomen zijn in de oude archeologische beleidsadvieskaart en onderliggende kaarten, zie de literatuurlijst;
- een provinciale inventarisatie van karrensporen (Van der Veen & Ten Anscher, 2018);
- een provinciale inventarisatie/actualisatie van Celtic fields (idem);
- een provinciale inventarisatie van voordelocaties (Van der Veen & Ten Anscher, 2019);
- een provinciale inventarisatie van pingoruïnes (nog lopend Pingo Programma Drenthe: www.pingoruïnes.nl);
- een (zeer globale) nationale inventarisatie van vergraven gronden (Brouwer & Van der Werff, 2012);
- kadastrale minuutplans 1832 (via beeldbank.rce.nl);
- inventarisaties van explosieven (T&A Survey, 2014; Walraven, 2015);
- RAF-luchtfoto's (via voormalig www.watwaswaar.nl);
- Duitse kaarten (De Pater & Schoenmaker, 2006);
- geallieerde kaarten;
- informatie aangaande door amateur-archeologen ontdekte vindplaatsen, via de heren F. van den Beemd, J.R. Beuker, H. van Reesch en J. van Rijn.

3 Actualisatie: aanvullingen en aanpassingen

3.1 Inleiding

Aan de oude archeologische beleidsadvieskaart (Keunen, Van Boshoven & Jager, 2011, kaartbijlage 3) liggen basiskaarten ten grondslag (zie Keunen, Van Boshoven & Jager, 2011, hfdst 3 en hfdst 4), te weten:

- de vindplaatsenkaart met vindplaatsen uit Archis (zie verder) en met vindplaatsen die niet in Archis opgenomen zijn en op meldingen van amateur-archeologen berusten (Keunen, Van Boshoven & Jager, 2011, kaartbijlage 1a);
- de bronnenkaart waarop de overige archeologische informatie is samengebracht, onder meer de archeologische terreinen en (cultuur)historische informatie waaronder waterstaatkundige aspecten (idem, kaartbijlage 1b);
- de landschaps- en archeologische verwachtingskaart (idem, kaartbijlage 2).

De werkzaamheden en aanpassingen/aanvullingen die het kader van de actualisatie aan deze kaarten gedaan zijn, worden hieronder besproken.

3.2 Aanpassingen aan de bronnenkaart

3.2.1 Archis-onderzoeken

Archis-onderzoeksgebieden

Archis (het nationale digitale archeologische archief) is geraadpleegd voor een overzicht van de afgeronde archeologische onderzoeken in de gemeente Assen (peildatum: 16-07-2019). Na het verschijnen van de oude beleidskaart zijn in Archis 65 nieuwe onderzoeken opgenomen. Totaal zijn in Archis 142 onderzoeken geregistreerd die betrekking hebben op de gemeente Assen. Om de relatie te zien tussen archeologische en cultuurhistorische elementen en al dan niet archeologisch onderzocht gebied, zijn op de bronnenkaart de *gecombineerde* begrenzingen van alle Archis-onderzoeksgebieden overgenomen. Het projecteren van de afzonderlijke contouren van alle onderzoeksgebieden leidt onvermijdelijk tot een nauwelijks te onderscheiden wirwar van vlakken, lijnen en de bijbehorende 10-cijferige Archis-codes, de “zaakidentificatienummers”, zie kaartbijlage 1b.

Het kaartbeeld lijkt te suggereren dat grote delen van de gemeente al archeologisch onderzocht zijn, en daarmee wat archeologie betreft klaar zijn. Onderzoeksgebieden kunnen soms zeer grote terreinen omvatten, waarbij bijvoorbeeld alleen maar onderzocht is wat er archeologisch al van bekend is, om contextinformatie te verkrijgen (een bureaustudie, een in het archeologische onderzoeksproces gebruikelijke eerste onderzoekstap die zich richten kan op een aanmerkelijk groter gebied dan het uiteindelijke plangebied). Dat in een gebied archeologisch onderzoek is uitgevoerd, betekent dus niet automatisch dat het daarmee geen verder archeologisch onderzoek meer behoeft. Eén en ander is afhankelijk van de aard van het uitgevoerde onderzoek, de bevindingen en het terreingedeelte waarop die betrekking hebben. De (deel)gebieden die op basis van het uitgevoerde onderzoek wel al archeologisch vrijgegeven kunnen worden, zijn ook op kaartbijlage 1b aangegeven (zie verder § 3.3.4).

Overige Archis-elementen

Sinds het verschijnen van de oude beleidsadvieskaart is Archis ingrijpend geherstructureerd (destijds was Archis2 vigerend, tegenwoordig is dat Archis3). Alle oude Archis-elementen (inclusief de hierboven al behandelde onderzoeken van voor 2011) hebben nieuwe zaakidentificatienummers gekregen. Via deze nieuwe nummers als ingang zijn de oude Archis-nummers nog te achterhalen.

De oude Archis-waarnemingen (vindplaatsen aangegeven met puntlocaties) zijn in de nieuwe Archis-systematiek onderverdeeld in complexen, sporen (niet samenvallend met complexen) en vondsten (niet samenvallend met complexen). Overigens loopt de nauwkeurigheid van de bijbehorende puntcoördinaten sterk uiteen, van vrij nauwkeurig (op 5 m of minder) tot een nauwkeurigheid op 100 m of aanzienlijk meer. Dat laatste geldt met name voor oude vondsten die in Archis ingevoerd zijn. Een bijzondere Archis-categorie vormen de terreinen van archeologische waarde, onderverdeeld in vier categorieën (in de oude terminologie de AMK-terreinen).

Er zijn na 2011 enkele tientallen nieuwe complexen, sporen en vondsten bijgekomen als gevolg van de sindsdien uitgevoerde archeologische onderzoeken. Er zijn geen nieuwe terreinen van archeologische waarde bijgekomen.

Alle terreinen van archeologische waarde en de vondstlocaties (complexen, sporen en vondsten) zijn op de bronnenkaart (kaartbijlage 1a) geplaatst, met uitzondering van de terreinen die ten onrechte als Celtic field waren aangemerkt en die niet om andere archeologische redenen gehandhaafd moeten blijven, en de hieraan gekoppelde oude waarnemingsnummers (zie § 3.2.3). Om te voorkomen dat de bronnenkaart onleesbaar wordt vanwege de lange zaakidentificatienummers, zijn de vondstlocaties aangeduid met een eenvoudig volgnummer. Via bijlage 1, een concordantietabel met catalogus, is de aansluiting op Archis gemaakt.

Voor de oude beleidsadvieskaart waren de Archis-vindplaatsen al “gefilterd” op onbetrouwbaar gelokaliseerde vindplaatsen en op dublures; dat is voor de nieuwe kaart gehandhaafd.

3.2.2 Niet in Archis opgenomen vindplaatsen

Het overzicht van bekende, in Archis opgenomen vindplaatsen is voorgelegd aan amateurarcheologen en –historici, de heren F. van den Beemd, J.R. Beuker, H. van Reesch en J. van Rijn. De door hen aangedragen “nieuwe” vindplaatsen (zie ook bijlage 1a) zijn verwerkt in de bronnenkaart.

3.2.3 Celtic fields

In 2018 is in opdracht van de Provincie Drenthe een onderzoek uitgevoerd naar Celtic fields in Drenthe (Van der Veen & Ten Anscher, 2018).¹ Bij dit onderzoek is een aantal ‘nieuwe’ Celtic fields ontdekt, terwijl andere kleiner of groter bleken te zijn dan eerder was aangenomen. Voor sommige terreinen was de Celtic field-connotatie niet houdbaar. De balans is voor de gemeente Assen als volgt (vergelijk Keunen, Van Boshoven & Jager, 2011, kaartbijlage 3 met de nieuwe kaartbijlage 1a):

- één voorheen onbekend Celtic field (ten zuidoosten van Witten);
- zes al bekende, zekere Celtic fields, waarvan dat van Ter Aard-Nooitgedacht aan de noordoostkant, en dat van Rhee-Picardtweg aan de zuidwestkant enigszins is uitgebreid;
- drie ruimtelijk gescheiden waarnemingen die alle behoren tot hetzelfde al bekende zekere, maar niet te begrenzen Celtic field van Peelo-Kleuvenveld;
- vijf al eerder bekende waarnemingen die betrekking hebben op mogelijke, en dus niet te begrenzen Celtic fields.

Zij zijn alle verwerkt in de nieuwe bronnenkaart, waarbij de begrenzingen (ivoor zover bekend) overgenomen zijn van het bovengenoemde onderzoek.

In de gemeente bevinden zich voorts vier terreinen van archeologische waarde die hun status geheel ontleen aan de ongefundeerde veronderstelling dat het om Celtic fields zou gaan (terreinen van archeologische waarden 2691147100 (AMK-terrein14045), 2691211100 (AMK-terrein14048), 2691236100 (AMK-terrein 14054) en 3209677100 (AMK-terrein 14044)). Die waren terecht al van de oude archeologische beleidsadvieskaart afgevoerd. Gedeelten van twee andere (de oude AMK-

¹ Celtic fields zijn akkercomplex uit de Late Bronstijd en IJzertijd met een regelmatig patroon en wallen tussen de percelen (raatakkers). Zij vallen samen met nederzettingen en grafmonumenten waarvan sommige nog veel ouder kunnen zijn.

terreinen 14057 en 14047) zijn nu ook afgevoerd: de terreindelen buiten de herbegrensde Celtic fields. Helaas wordt Archis voor wat de terreinen van archeologische waarde betreft, niet meer onderhouden. Dat betekent dat deze terreinen in ARCHIS opgenomen blijven,, ook als aangetoond is dat zij geen bestaansrecht hebben.

3.2.4 Karrensporen

Tot voor kort was er geen overzicht van historische karrensporen in Drenthe. Dit fenomeen ontbrak ook op de oude archeologisch beleidsadvieskaart van Assen. Uit de recente provinciale inventarisatie (Van der Veen & Ten Anscher, 2018) blijkt dat in de gemeente Assen relatief weinig karrensporen bewaard gebleven zijn. Een verklaring hiervoor is dat een groot deel van het Assense grondgebied verstedelijkt is of een agrarische bestemming heeft, waardoor de karrensporen verploegd of vergraven zijn. Karrensporen zijn vooral bewaard in gebieden waar de grond niet of nauwelijks is omgezet, met name in natuurgebieden. Binnen de gemeente zijn zij nog aanwezig in het Pelinckbos, het Witterveld, het Asserbosch, het Amelterbosch ten oosten van de Europaweg-Oost en het bosje ten oosten van de Taarloseweg. Zij zijn verwerkt in de bronnenkaart.

3.2.5 Detaillering historische binnenstad Assen

De oude bebouwing van de binnenstad van Assen was op de oude archeologische bronnenkaart weergegeven met symbolen (Keunen, Boshoven & Jager, 2011, kaartbijlage 1b). Aan de hand van de kadastrale minuutplannen uit ca. 1832 zijn op de nieuwe bronnenkaart (kaartbijlage 1a, inzet) de bebouwing en de erven/tuinen als vlakken aangegeven, wat een gedetailleerd beeld oplevert van de binnenstad in de eerste helft van de 19^e eeuw. Ook het stratenpatroon, de Brink en waterwegen zijn aangegeven. Het oude galgenveld en de contouren die de stadsontwikkeling sinds de Middeleeuwen aangeven, zijn overgenomen van de oude bronnenkaart. De historische stadsbegrenzingslijnen zijn ten opzichte van de oude kaart niet gewijzigd.

3.2.6 Archeologische sporen uit de Tweede Wereldoorlog

De inventarisatie van (archeologisch relevante) sporen uit de Tweede Wereldoorlog kon aanzienlijk uitgebreid en verfijnd worden aan de hand van RAF-luchtfoto's, OCE-onderzoek (T&A Survey, 2014 en Walraven, 2015), AHN2-analyses en eerder niet gebruikte (want destijds onbekende/niet toegankelijke) geallieerde kaarten uit 1944-1945 (vergelijk Keunen, Jager & Boshoven, 2011, kaartbijlage 1b met de nieuwe kaartbijlage 1a). Dit heeft geresulteerd in een zo compleet mogelijk overzicht van tientallen kilometers looggraven en antitankgrachten, en een dertigtal min of meer vaste geschutsofstellingen. Al deze elementen maakten die deel uit van de Duitse verdedigingslinie uit 1944-1945, bekend als de Frieslandriegel/Assener Stellungen. Het overgrote deel ervan is echter waarschijnlijk volledig verdwenen. Dat geldt ook voor de gekarteerde drie Nederlandse kazematten uit 1939-1940, en voor twee schuilkelders.

Bovengenoemde elementen zijn weergegeven op de bronnenkaart.

3.3 Aanpassingen aan de landschaps- en archeologische verwachtingskaart

De landschaps- en archeologische verwachtingskaart (zie kaartbijlage 2) is inhoudelijk niet veranderd, maar er zijn wel enkele aanpassingen doorgevoerd.

3.3.1 Veentjes

Op de nieuwe landschaps- en archeologische verwachtingskaart is voor de veentjes (laagten/depressies al dan niet met randwal) de eerdere onderverdeling in droog of moerassig

opgeheven – dat onderscheid beruiste op een verouderde situatie van vele tientallen jaren geleden en bovendien is de archeologische verwachting in beide gevallen dezelfde (hoog).

De laagten/depressies (veentjes) zijn genetisch gezien een lastige categorie (zie Keunen, Van Boshoven & Jager 2011, 61-62). Soms is zelfs niet duidelijk of zo'n veentjes wel veen bevat (lees voor veen: organogene lagen; niet alleen veen maar ook onderwaterafzettingen zoals gyttja en detritus²). In het kader van het Pingo Programma Drenthe is een groot aantal (mogelijke) pingoruïnes onderzocht op de aanwezigheid van veen.³ De vijf (mogelijke) pingoruïnes die daarbij binnen de gemeente Assen zijn onderzocht, bevatten alle nog veen. In het kader van archeologisch onderzoek zijn 24 laagten/depressies onderzocht op de aanwezigheid van veen (in plangebieden Assen-Zuid (2261052100), De Haar (2434839100) & Kloosterveen III (2280014100)). In 12 veentjes is veen aangetroffen, de overige bevatten geen veen (meer).

Incidenteel is er een nog niet eerder bekend veentje, ontdekt bij archeologisch onderzoek, bijgekomen. Op de landschaps- en archeologische verwachtingskaart zijn de nieuwe veentjes opgenomen en zijn de op veen gecontroleerde veentjes gemarkeerd. Voor de veentjes zonder veen is de archeologische verwachting bijgesteld, van hoog naar laag.

3.3.2 Grote onderzoeksgebieden met een aangepaste verwachtingskaart

Na 2011 zijn voor enkele onderzoeksgebieden nieuwe verwachtingskaarten vervaardigd. De voorgestelde wijzigingen doorvoeren op de nieuwe archeologische beleidsadvieskaart heeft voor kleine onderzoeksgebieden geen zin, omdat het om een ander schaalniveau gaat. Daar komt bij dat de achterliggende systematiek over het algemeen niet, of slechts gedeeltelijk overeenkomt met die van de gemeentelijke landschaps- en archeologische verwachtingskaart. Bovendien konden de desbetreffende onderzoeksgebieden vaak al archeologisch vrijgegeven worden, waarmee het sowieso al "witte" plekken op de nieuwe landschaps- en archeologische verwachtingskaart geworden zijn (geen archeologische verwachting meer). Voor het grote onderzoeksgebied van De Haar-Oost geldt dit niet. Voor dit gebied is op basis van nader onderzoek een nieuwe landschaps- en verwachtingskaart gemaakt (Veenstra & Jans, 2015). Deze nieuwe deelkaart geldt momenteel als de grondslag voor de Beheersverordening De Haar Oost, vastgesteld op 15-10-2015. Daarom is die kaart integraal opgenomen in de nieuwe landschaps- en archeologische verwachtingskaart.

Het is vanzelfsprekend dat een herziene kaart van een deelgebied niet goed aansluit op de rest van de kaart, vooral als gevolg van een ander, fijner schaalniveau van de onderliggende waarnemingen/dataset (al kunnen daarnaast ook andere karteringskeuzen een rol spelen). Het zou niet juist zijn om dit verschil "weg te poetsen" door de kaart aan te passen zodat die "kloppend" oogt.

Aansluitingsdiscrepanties zijn het onvermijdelijke gevolg van deeldarteringen.

Cartografisch minder ingrijpend en "probleemloos" te integreren zijn de gerapporteerde nieuw ontdekte, relatief kleine landschapselementen zoals dekzandkopjes in het beekdal, en al eerder genoemde veentjes. Deze voorheen onbekende elementen zijn overgenomen op de nieuwe landschaps- en archeologische verwachtingskaart.

3.3.3 Voordenlocaties

Binnen de gemeente Assen zijn 21 voordenlocaties herkend (Van der Veen & Ten Anscher, 2019). Zij hebben een hoge archeologische verwachting. De voordenlocaties zijn verwerkt in de landschaps- en archeologische verwachtingskaart.

² Detritus gyttja: Fijn organisch bezinksel in stilstaand water.

³ Pingoruïne: Overblijfselen van een afgesmolten pingo (bolvormige heuvel met ijskern). Na afsmelting van een pingo ontstond een meer, dat zich in de loop van eeuwen kon vullen met veen. In dit veen komen pollen en zaden voor die kunnen helpen om het klimaat dat tijdens de opvulling heerste te reconstrueren.

3.3.4 Archeologisch vrijgegeven gronden

De uitgebrachte rapportages van de 65 recente archeologische onderzoeken (zie § 3.2.1) zijn bestudeerd om te bezien of de betreffende gebieden geheel of gedeeltelijk kunnen worden vrijgegeven, zie tabel 1.

type onderzoek	aantal	advies
bureauonderzoek	10	vervolgonderzoek en/of behoud *: 7 geen vervolgonderzoek, geen behoud: 1 onbekend (niet-rapportplichtig): 2
booronderzoek	45	vervolgonderzoek en/of behoud *: 21 geen vervolgonderzoek, geen behoud: 22 onbekend (onderzoek nog niet afgerond): 2
inspectie	1	definitief onderzoek afgerond: 1
begeleiding	5	definitief onderzoek afgerond: 3 vervolgonderzoek en/of behoud *: 1 onbekend (rapport niet verschenen vanwege faillissement): 1 (Roegoorn, Archeodienst)
proefsleuven	4	vervolgonderzoek en/of behoud *: 1 geen vervolgonderzoek, geen behoud: 2 onbekend (rapport niet verschenen vanwege faillissement): 1 (Roegoorn, Archeodienst)

*Tabel 1. Samenvatting van de archeologische onderzoeken en adviezen binnen de gemeente Assen sinds 2011. *) Hiertoe zijn ook onderzoeken gerekend die tot een bepaalde diepte/oppervlakte zijn vrijgegeven, maar die nog steeds een archeologische verwachting bezitten voor de diepere ondergrond en/of gebieden waar geen ingreep was gepland.*

Een terrein(deel) kan worden vrijgegeven indien uit het uitgevoerde onderzoek blijkt dat hier geen archeologische waarden meer te verwachten zijn. Voor onderzochte terreinen die alleen tot een bepaalde diepte vrijgegeven konden worden, maar die nog steeds een archeologische verwachting bezitten voor de diepere ondergrond, geldt dit advies vanzelfsprekend niet.

De 77 eerdere onderzoeken waren al verwerkt (in de oude archeologische beleidsadvieskaart). Zij zijn niet opnieuw beoordeeld.

Behalve op kaartbijlage 1b zijn ook op de landschaps- en archeologische verwachtingskaart de gebieden aangegeven die na archeologisch onderzoek vrijgegeven konden worden (zie § 3.2.1). Deze hebben immers geen archeologische verwachting meer.

3.3.5 Verstoorde gronden

De verstoorde gebieden zijn geactualiseerd, op basis van het AHN2 en AHN3, satellietbeelden en topografische kaarten. Daarbij is ook gelet op de verstoorde gronden volgens Brouwer & Van der Werff, 2012. “Verstoorde gronden” is een containerbegrip. Veel “verstoorde gronden” kunnen wel degelijk nog archeologische waarden bevatten, zoals grondsporen. Alleen indien uit de bronnen duidelijk blijkt dat een gebied zodanig diep verstoord is dat hierin helemaal geen archeologische waarden meer te verwachten zijn, zijn zij op de kaart opgenomen als verstoord gebied (geen archeologische verwachting meer).

Per abuis waren op de oude landschaps- en archeologische verwachtingskaart niet alleen de afgegraven gronden maar ook de opgebrachte gronden opgenomen als gebied waarvoor geen archeologische verwachting meer geldt. De opgebrachte gronden bufferen het voormalige maaiveld en beschermen daarmee de eventuele archeologische waarden in de ondergrond juist extra. De verwachting van die opgehoogde gronden moet de verwachting van de onderliggende landschappelijke eenheden zijn. Over het algemeen is de verwachting in de desbetreffende gebieden hoog of

middelhoog, en deels ook laag. Een en ander is op de nieuwe landschaps- en archeologische verwachtingskaart gecorrigeerd.

3.4 Aanpassingen aan de archeologische beleidsadvieskaart

3.4.1 Oude legenda-eenheden

Voor wat de legenda-eenheden betreft die ook al op de oude archeologische beleidsadvieskaart voorkwamen, zijn de adviezen in de nieuwe beleidsadvieskaart (kaartbijlage 3) inhoudelijk hetzelfde gebleven.

Omdat de beleidsadvieskaart opgebouwd is uit elementen van de bronnenkaart en de landschaps- en archeologische verwachtingskaart, zijn de eerder besproken aanpassingen en aanvullingen op die kaarten doorvertaald naar de beleidsadvieskaart. Dat betekent dat enkele contouren van bestaande legenda-eenheden gewijzigd moesten worden (Celtic fields), en een enkel Celtic field, veentje, en wat dekzandkoppen en vindplaatsen toegevoegd zijn. Een paar gebieden hebben nu een minder zwaar regime gekregen (gebieden die ten onrechte als Celtic field waren aangemerkt). Voor zekere Celtic fields wordt een bufferzone van 50 m geadviseerd, net zoals voor AMK-terreinen en andere vindplaatsen geldt.

Ook zijn er terreinen bijgekomen die niet meer onderzoeksplichtig zijn (gecontroleerde veentjes zonder veen en archeologisch onderzochte gebieden die vrijgegeven konden worden). Sommige terreinen die ten onrechte als verstoord waren aangemerkt, de opgehoogde terreinen, hebben daarentegen nu het beleid gekregen dat hoort bij de afgedekte landschappelijke ondergrond.

3.4.2 Nieuwe legenda-eenheden en bijbehorende adviezen

Er zijn enkele nieuwe legenda-eenheden toegevoegd: hoge of middelhoge verwachting, 50-100 cm opgehoogd, hoge of middelhoge verwachting, 100-200 cm opgehoogd, voordelocaties, karrensporen en sporen uit de Tweede Wereldoorlog. Hier horen dus ook nieuwe beleids- en onderzoeksadviezen bij. Daarbij is zoveel mogelijk aansluiting gezocht bij wat hier elders al over geadviseerd is (zie Van der Veen & Ten Anscher, 2018; idem 2019). Dat geldt voor de voordelocaties en in mindere mate voor de karrensporen (daar bestond alleen een onderzoeksadvies voor). Voor de sporen van de Tweede Wereldoorlog kon niet op bestaande beleids- en/of onderzoeksadviezen teruggegrepen worden.

In de beleidsadviezen worden vrijstellingsgrenzen op basis van oppervlakte in m² (horizontaal) en diepte ten op zicht van maaiveld in centimeters (verticaal) vermeld. Voor ingrepen met een grotere oppervlakte dan de horizontale vrijstellingsgrens en die dieper gaan dan de vermelde verticale vrijstellingsgrens geldt een onderzoeksverplichting. De vrijstellingsgrenzen en het advies voor de eerste fase van het archeologisch onderzoek zijn per legenda-eenheid verwerkt in een tabel op de beleidsadvieskaart (kaartbijlage 3).

Hoge of middelhoge verwachting, 50-100 cm opgehoogd

Voor het gebied De Haar Oost is onderzoek uitgevoerd naar ophogingen waarbinnen geen archeologie wordt verwacht, maar die wel een bufferende, conserverende werking kunnen hebben voor archeologische resten in de onderliggende bodem (Veenstra en Jans, 2015). Voor gebieden met een hoge of middelhoge verwachting die 50-100 cm zijn opgehoogd, geldt een verticale vrijstelling van 50 cm. Voor ingrepen dieper dan 50 cm geldt hier het onderzoeksadvies voor gebieden met een hoge of middelhoge verwachting.

Hoge of middelhoge verwachting, 100-200 cm opgehoogd Voor het gebied De Haar Oost is onderzoek uitgevoerd naar ophogingen waarbinnen geen archeologie wordt verwacht, maar die wel een

bufferende, conserverende werking kunnen hebben voor archeologische resten in de onderliggende bodem (Veenstra en Jans, 2015). Voor gebieden met een hoge of middelhoge verwachting die 100-200 cm zijn opgehoogd, geldt een verticale vrijstelling van 100 cm. Voor ingrepen dieper dan 100 cm geldt hier het onderzoeksadvies voor gebieden met een hoge of middelhoge verwachting.

Karrensporen

Karrensporen bestaan uit langgerekte, smalle geultjes. Zij zijn buitengewoon kwetsbaar omdat zij direct aan het maaiveld liggen. Hun oppervlakte is relatief beperkt, waardoor vrij kleine ingrepen al grote schade aan kunnen richten. De resterende karrensporen bevinden zich hoofdzakelijk in natuurgebieden, waarde bedreiging door ruimtelijke ingrepen en normaal landgebruik geringer is dan daarbuiten. Mede gelet op hun relatief geringe omvang en hun kwetsbaarheid wordt archeologisch onderzoek geadviseerd bij elke ingreep. Er geldt geen verticale vrijstelling. Voor het uitgebreide onderzoeksadvies zie Van Veen & Ten Anscher, 2019, § 6.1, integraal overgenomen in bijlage 2.

Voordenlocaties

Voordenlocaties zijn binnen de beekdalen (die al een middelhoge tot hoge archeologische waarde hebben) zeer belangrijke elementen met een toegevoegde hoge verwachting. Het gaat om een kwetsbare categorie: voorden en voorde-gerelateerde verschijnselen zijn in beddingen, in oeverzones en in het beekdal in zijn algemeenheid al vlak onder het maaiveld te verwachten, en in beddingen, al dan niet vrijgespoeld, zowel direct op de beddingbodem als er onder. Mede gelet op hun relatief geringe omvang en hun kwetsbaarheid wordt archeologisch onderzoek geadviseerd voor ingrepen groter dan 500 m². Er geldt in principe geen verticale vrijstelling. Voor het uitgebreide onderzoeksadvies zie Van Veen & Ten Anscher, 2019, § 4.2, integraal overgenomen in bijlage 3.

Sporen uit de Tweede Wereldoorlog

Alleen voor de geschutsbeddingen of -stellingen, de antitankgrachten en de loopgraven die nu nog zichtbaar zijn, hetzij met het blote oog, hetzij op het AHN, wordt planologische bescherming geadviseerd. Ook voor deze sporen geldt dat zij bijna uitsluitend nog in natuurgebieden voorkomen. Voor de nog bestaande geschutsbeddingen of -stellingen) wordt, mede gelet op hun relatief geringe omvang en hun kwetsbaarheid, archeologisch onderzoek geadviseerd voor elke ingreep. Er geldt geen verticale vrijstelling.

Voor de nog zichtbare antitankgrachten en loopgraven wordt archeologisch onderzoek geadviseerd voor ingrepen groter dan 1000 m². Er geldt geen verticale vrijstelling.

Archeologisch veldonderzoek mag pas uitgevoerd worden nadat OCE-onderzoek is uitgevoerd door een WSCS OCE gecertificeerd bedrijf, en het gebied is vrijgegeven. Als archeologische onderzoeksmethode wordt een op deze elementen gerichte veldkartering in combinatie met intensieve metaaldetectie aanbevolen, en het aanleggen en documenteren van een dwarsprofiel om de 500 m over de volledige breedte en diepte van loopgraaf of antitankgracht, minimaal één profielfragmentatie per plangebied.

3.4.3 Onderzoeksvrijstellingen in agrarisch gebied

Na het verschijnen van de oude beleidsadvieskaart is door alle Drentse gemeenten, Provincie Drenthe en LTO-Noord een convenant ondertekend (bijlage 4). Daarin is geregeld welke agrarische werkzaamheden/bodemingrepen als normaal landgebruik beschouwd dienen te worden, die dus niet vergunningsplichtig/onderzoeksplichtig zijn. Grofweg komt het erop neer dat in gebieden met een agrarische bestemming tot 30 cm diep geploegd, en tot 10 cm daaronder niet-kerend gewoeld mag worden (de "30 + 10 cm-regel"). Drainage-aanleg is meestal niet vergunningsplichtig, maar wel ter plaatse van essen, terreinen van archeologische waarde en overige vindplaatsen (waaronder ook de Celtic fields vallen). Overige ingrepen (diepploegen, mengwoelen, egaliseren, ontginnen, aanleggen of

rooien van bos of boomgaard (indien de stobben worden verwijderd), aanleggen vergraven (verbreden) van sloten, aanplant van bomen of houtig gewas) zijn vergunningsplichtig, waarbij de onderzoeksvrijstellingsgrenzen van de archeologische beleidsadvieskaart gelden.

3.4.4 Overige onderzoeksvrijstellingen

Geadviseerd wordt om over te gaan tot een algemene verticale vrijstelling van de vergunningsplicht voor bodemroerende ingrepen tot 30 cm onder het huidige maaiveld voor agrarische gebieden buiten natuurgebieden. N.B. Deze vrijstelling geldt nadrukkelijk niet voor afplagwerkzaamheden, afgravingen en ontgrondingen.

Literatuur

- Anscher, T.J. ten, & S. van der Veen, 2019. Een inventarisatie van voordenslocaties in de Provincie Drenthe. RAAP-rapport 3616. Weesp.
- Brouwer, F. & M.M. van der Werff, 2012. Vergraven gronden: inventarisatie van 'diepe' grondbewerkingen, ophogingen en afgravingen. Alterra-rapport 2336. Alterra, Wageningen.
- De Pater, B.C., & B. Schoenmaker (red.), 2006: Grote Atlas van Nederland 1930-1950. Comprehensive Atlas of the Netherlands. Uitgeverij Asia Maior/Atlas Maior, Zierikzee.
- Keunen, L.J., E.H. Boshoven & S.W. Jager, 2011. Archeologisch erfgoed in de gemeente Assen; een archeologische waarden- en verwachtingskaart met beleidsadviezen. RAAP-rapport 2214. Weesp.
- T&A Survey, 2014. Historisch vooronderzoek naar de aanwezigheid van conventionele explosieven ter plaatse van de gemeente Assen. T&A Survey, Almelo.
- Van der Veen, S. & T.J. ten Anscher, 2018. Een actualisatie van de Drentse Celtic fields en een inventarisatie van Drentse karrensporen. RAAP-rapport 3554. Weesp.
- Van der Veen, S. & T.J. ten Anscher, 2019. Een inventarisatie van voordenslocaties in de provincie Drenthe. RAAP-rapport 3616. Weesp.
- Walraven, J., 2015. Aanvullend historisch vooronderzoek gemeentelijke risicokaart conventionele explosieve/algemene risicoanalyse. Expload, Culemborg.
- Veenstra, H.W. & J.E.A. Jans, 2015. Onderzoeksgebied De Haar Oost te Assen, gemeente Assen; archeologisch vooronderzoek: een inventariserend veldonderzoek. RAAP-rapport 2935. Weesp.

Overige bronnen

- Archeologische onderzoeks- en vindplaatsgegevens via ARCHIS3, via <https://archisarchief.cultureelerfgoed.nl/Archis3>
- kadastrale minuutplannen 1832, via beeldbank.rce.nl;
- Pingo Programma Drenthe, zie www.pingoruines.nl
- RAF-luchtfoto's via voormalig www.watwaswaar.nl

Overzicht van figuren, tabellen, bijlagen en appendices

Figuren:

Figuur 1. Ligging van de gemeente Assen in 2019. Inzet: ligging in Nederland (ster). 6

Tabellen:

Tabel 1. Samenvatting van de archeologische onderzoeken en adviezen binnen de gemeente Assen sinds 2011. *) Hiertoe zijn ook onderzoeken gerekend die tot een bepaalde diepte/oppervlakte zijn vrijgegeven, maar die nog steeds een archeologische verwachting bezitten voor de diepere ondergrond en/of gebieden waar geen ingreep was gepland. 12

Kaartbijlagen:

Kaartbijlage 1a: Archeologische bronnenkaart

Kaartbijlage 1b: Archeologisch onderzochte terreinen

Kaartbijlage 2: Archeolandschappelijke eenheden- en verwachtingskaart

Kaartbijlage 3: Archeologische beleidsadvieskaart

Overige bijlagen:

Bijlage 1. Overzicht vondstlocaties

Bijlage 2. Van der Veen, S. & T.J. ten Anscher, 2018. Een actualisatie van de Drentse Celtic fields en een inventarisatie van Drentse karrensporen. RAAP-rapport 3554. Weesp.

Bijlage 3. Van der Veen, S. & T.J. ten Anscher, 2019. Een inventarisatie van voordendlocaties in de provincie Drenthe. RAAP-rapport 3616. Weesp.

Bijlage 4. Bijlage bij Convenant archeologie LTO-Noord en Drentse gemeenten en Provincie.